Govor prvog zamjenika visokog predstavnika Donalda Haysa na konferenciji na temu "Poslovanje u BiH"

Dame i gospodo,

Kada smo prije godinu dana pokrenuli Buldožer inicijativu željeli smo podržati napore da se raskinu birokratske blokade u sustavu.

Još uvijek to želimo.

Kao što znate cilj Buldožera je bio da se eliminira besmislena birokracija koja guši gospodarski razvoj u ovoj zemlji. Prva faza je dala 50 prijedloga reformi – gospodarstvenici su utvrdili 50 birokratskih prepreka na putu ka prosperitetu koje su nakon detaljnog proučavanja i demokratske rasprave stavljene na veliku gomilu otpada koja se sastoji od zastarjelih zakona i propisa. Nakana nam je da tu gomilu otpada učinimo i većom. Jučer su u Sarajevu Buldožer povjerenstva prezentirala vlastima drugi paket od 50 reformi. Vremenom, Buldožer povjerenstva će raditi i na trećem i četvrtom paketu. Ovo je proces koji se može nastaviti dalje i dalje.

Ali šta je to što ga pokreće?

Pokreće ga isto gorivo koje pokreće uspješna poduzeća – zdravo rasuđivanje, kreativnost, samopouzdanje i naglašeni vlastiti interes.

Međunarodna zajednica nije izumila ovo gorivo. Bosna i Hercegovina ima velike rezerve ovog goriva.

Buldožer je tek počeo da crpi te rezerve.

Zato će Buldožer nastaviti da ide naprijed, čisteći pred sobom sve birokratske prepreke. To je razlog zašto koristimo Buldožer kao model.

Osim toga, to nije jedini model ili jedina metafora. Naš cilj je bio da buldožerom ukloni besmislene propise u zaborav – a moja sopstvena želja je bila više zapaljive prirode. Predložio sam lomaču birokracije.

U svakom slučaju svrha je jasna. A to je da se riješimo zakona i propisa koji sprječavaju BiH da ostvari prosperitet. Da bismo to postigli moramo se ujediniti i osigurati da Buldožer povjerenstvo postane mehanizam koji akumulira energiju bh. poduzeća i koristi je da promijeni nezadovoljavajući ali ipak duboko ukorijenjen način na koji se rade stvari.

To je neka vrsta organske revolucije koja je počela da funkcionira.

Lech Walesa je jednom govorio o ogromnoj snazi koja proizilazi iz – citiram "opravdane ogorčenosti ljudi". Mi smo otkrili "opravdanu ogorčenost" među poduzetnicima u ovoj zemlji. Ljudi koji su naporno radili da pretvore ideju u posao kojim će pomoći sebi, svojim porodicama, svojim radnicima i svojim zajednicama. Ljudi koji su imali hrabrost i pouzdanje da ulože sve svoje napore i sva financijska sredstva kojim raspolažu u stvaranje poduzeća koje može biti konkurentno i samoodrživo. Naravno ti ljudi su bili – i jesu – ogorčeni. Oni su ogorčeni jer iako koriste pamet, domišljatost, naporan rad i osobnu reputaciju u svom poslovanju, moraju poslovati u regulatornoj sredini koja obično ne uspijeva da odgovori ni na jednu od ovih pozitivnih karakteristika. Oni se stalno suočavaju sa birokratijom koja ne razumije ni ono što je u njenom interesu. Birokracija koja blokira gospodarstveni razvoj i investicije.

Ima jedna scena u čudesnom filmu Roberta Bolta "Čovjek za sva godišnja doba", u kojem Thomas Mor pita čamdžiju koliko će koštati vožnja Temzom. A čamdžija odgovora "Četiri penija

uzvodno i dva penija nizvodno". Kancelar je zatim primjetio, "Ali zakon kaže da za istu duljinu morate naplaćivati fiksnu cijenu". A na to je čamdžija odgovorio, "Oni koji pišu zakone ne znaju ništa o plimi i oseki."

Oni koji sada u BiH izrađuju gospodarstvene propise, kao rezultat razvoja Buldožer inicijative, napokon su se našli u dijalogu sa onim ljudima koji moraju da rade i ostvaruju prihode sukladno tim propisima.

Sustav je tek počeo sa radom. Proći će neko vrijeme prije nego što donese korist na cijelom teritoriju zemlje. Jučer su vlasti predstavile svoje Jedinice za hitnu reformu, a to su mali timovi mladih državnih službenika koji su izabrani ispred svojih odjela da izravno izvještavaju premijere i prate Buldožer prijedloge tokom cijelog postupka usvajanja u vladi, parlementarne procedure do samog donošenja. Sada su uspostavljeni svi neophodni elementi za efikasan i brz rad cjelokupnog Buldožer sustava.

Još jedna stvar koji bih želio istaći ovog jutra jeste da naš riječnik govori samo pola priče. Mi "račišćavamo stvari" ili pravimo "lomaču"; mi "buldožerom krčimo put" i "otklanjamo prepreke". Ipak ne smijemo zaboraviti da se energija koja je upotrijebljena za rastavljanje neodgovarajućeg sistema privrednih propisa koji su postojali u BiH mora primjeniti i u uspostavljanju efikasne zamjene za taj sistem.

Moramo i graditi i otklanjati. Moramo stvarati i uništavati.

Upravo zato su i druge dvije teme koje su predmet rasprave na ovoj konferenciji tako prikladne. Regionalne razvojne agencije i inicijative koje su poduzete da bi se unaprijedilo obrazovanje i osposobljavanje da odgovaraju potrebama gospodarstva u kojoj se snaga poslovanja sve više i više oslobađa.

Kao i buldožer, Regionalne razvojne agencije su stvorenja tržišta – to je izvor njihove snage. One su sredstva koja se

sada mogu koristiti poslovni ljudi i lokalne vlasti da bi se optimalno iskoristila prirodna sinergija gospodarstvenih čimbenika – zadruge, poslovne informacije u svezi sa infrastrukturnim projektima i razvoj tržišta su tri oblasti kojih se mogu prisjetiti. Ova sinergija mora biti iskorištena ako se BiH namjerava razviti, a može biti efikasno iskorištena samo u tržišnim uslovima. Birokrate mogu samo nagađati na primjer o sinergiji koja postoji ili ne postoji između mljekarskih farmi. Stočari neće nagađati, stočari će brzo i stručno ukazati na ovu sinergiju i znaće kako da je iskoriste. Isto se odnosi na čitav spektar gospodarstvenih aktivnosti. Tržište će sigurno identificirati što je potrebno. Regionalne razvojne agencije mogu to omogućiti i reagirati na ta saznanja.

Regionalne razvojne agencije nude još jedan forum za neprocjenjivo vrijedan dijalog između gospodarstva i politike po primjeru Buldožera koji se mora dalje širiti i razvijati.

Svaka politička stranka kaže da želi gospodarstveni oporavak. Ali činjenica da nešto želite ne mora značiti i da znate kako da to postignete. Ljudi koji znaju kako da osiguraju gospodarstveni oporavak su isti oni ljudi koji znaju kako da povećaju produktivnost, poboljšaju rokove isporuke, održe niske cijene i visok stupanj zadovoljstva klijenata i isplaćuju plaću svaki mjesec. Gospodarstvenici predstavljaju predvodnicu gospodarstvenog oporavka, a političari ignoriraju tu činjenicu na svoju štetu, i štetu zemlje.

Stoga političke strukture treba da dodaju svom programu, ideje, standarde, težnje i tehnike rada poduzeća – posebice malih i srednjih poduzeća koji sada počinju da popunjavaju prazninu nastalu nakon strukturalnog raspada zastarjele teške bazne industrije Bosne i Hercegovine. Regionalne razvojne agencije nude idealan forum za to. A opseg aktivnosti i utjecaj inicijativa regionalnih razvojnih agencija imaju neprocjenjivu prednost time što su neposredne – ove agencije se nalaze dovoljno blizu da omoguće lak pristup i pokrivaju

zemljopisna područja dovoljno velika da učine značajnim njihove aktivnosti.

Jedan od najboljih aspekata mog posla je prilika da putujem širom zemlje da bi se susreo sa ravnateljima tvornica, vlasnicima malih poduzeća i gospodarstvenicima te zgovori sa njima o tome šta žele i šta im treba – od međunarodne zajednice ili lokalnih vlasti – da bi uradili ono što smatraju da je neophodno. Jedna stvar koja me zapanjila je da oni skoro nikada ne prave neke uopćene primjedbe; ustvari su često prilično darežljivi prilikom procjene rada svojih općina ili ministarstva koje se bave određenim gospodarstvenim sektorom. Oni će vam reći da lokalne vlasti rade ovo ili ono prilično dobro – i ukazaće precizno na propis koji stvara problem njihovim gospodarstvenim aktivnostima, koji sprečava rast njihovih tvrtki onako brzo ili efikasno kao što bi to oni htjeli. Oni su prihvatili ovakav odmjereni pristup jer vođenje uspješnih gospodarstvenih poduzeća obuhvata jasno rasuđivanje i objektivne analize – opći komentari ne uspijevaju; oni ne predstavljaju efikasan način rješavanja problema.

Jedno pitanje koje se povremeno javlja na mojim sastancima sa gospodarstvenicima je neodgovarajuće stručno obrazovanje u Bosni i Hercegovini. To nije sporedno pitanje. To je suštinsko pitanje. Do sada se u BiH radna snaga nije osposobljavala tako da ispunjava trenutne zahtjeve slobodnog tržišta.

To predstavlja strašan nedostatak za napore ove zemlje da bude konkurentna u regionalnom (a da ne govorimo o svjetskom) gospodarstvu.

Stručno obrazovanje u ovoj zemlji je danas u velikoj mjeri proces baziran na udžbenicima i nije ozbiljno integrirano u svijet pravog gospodarstva – praktično ne postoji program za pripravnički rad, a praktični rad je ograničen u opsegu i korisnosti. Svijet čisto akademskog obrazovanja gleda podsmješljivo na gospodarstveni sektor o kojem ovisi prosperitet ove zemlje (a i prihod univerzitetskih profesora).

U mojoj zemlji su prethodne generacije shvatile opasnosti takve vrste besmislenog snobovskog odnosa kada su uvidjeli da univerziteti u drugim zemljama obučavaju talentirane ravnatelje i izumitelje dok su u našem visokoškolskom sektoru praktične discipline još uvijek bile vrlo malo cijenjene.

Sindikati, koji su u drugim zemljama imali najistaknutije mjesto u programu obuke i dodatne obuke, su u BiH uglavnom isključeni iz ovih aktivnosti. Vlade, koje bi ih trebale koristiti kao vrijedno sredstvo, ih izbjegavaju, a do sada nisu uspjeli naći produktivan kutak u privrednoj strukturi malih i srednjih poduzeća koja je u osnivanju.

Drugi govornici će se baviti nekim detaljima pitanja kojim se treba pozabaviti da bi se maksimalno iskoristila svrha regionalnih razvojnih agencija i otpočelo restrukturiranje koje je očajnički potrebno u sektoru stručnog obrazovanja. Ono što mogu reći je da je sada, ili će uskoro biti, uglavnom izgrađena cjelokupna struktura u okviru koje će se ovi događaji odvijati. Izgrađena je na temeljima poduzetničkog dinamizma kojeg BiH ima u izobilju. A unaprijeđena je u dijalogu između gospodarstva i politike, a najbolji primjer je Buldožer proces. A krov se sada počinje nazirati u vidu začetka dinamičnog i pravednog sustava za stjecanje bogatstva.

Hvala vam